

Vargáné Subicz Beáta

Szociológiai és szociálpolitikai beavatkozások; intézményrendszer és monitorozás

A követelménymodul megnevezése:
A szociális segítség alapfeladatai

A követelménymodul száma: 1356-06A tartalomelem azonosító száma és célcsoportja: SzT-010-50

SZOCIOLÓGIAI ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI BEAVATKOZÁSOK; INTÉZMÉNYRENDSZER ÉS MONITOROZÁS

ESETFELVETÉS–MUNKAHELYZET

Amikor szociológiai vagy szociálpolitikai beavatkozásról beszélünk, akkor valójában a szociális munka lényegéről, a segítségről van szó; tehát a szociológiai és a szociálpolitikai elméletek és módszerek gyakorlati alkalmazásáról. Ehhez érdemes megismerni a szociális munkának mint a segítség gyakorlatának rövid tartalmát.

A szociális beavatkozások egyik dimenziója három nagy területet érintenek; vannak

- állami beavatkozások, s ezek eszközei,
- önkormányzati szociális és gyermekvédelmi ellátások keretei, s ezek formái
- a szociális védelmi rendszernek nem önkormányzati keretei és ezek formái.

A szociális beavatkozások másik dimenziója az ellátások formája és módja. Ezt nem egy jogszabály – törvények, s ezek végrehajtását szabályozó rendeletek (központiak és helyiek) – tartalmazza. Hogy csak példaként vegyük: a szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló törvény, a gyermekvédelmi törvény, a foglalkoztatási törvény, az önkormányzati törvény stb.

S érdemes azt is számításba vennünk, hogy mit tekintünk szakmai értelemben problémának, mit tekint a társadalom és az állam szociális problémának; e problémáknak milyen jelentőséget tulajdonít, s milyen beavatkozási lehetőségeket lát szükségesnek, kívánatosnak; s e beavatkozásokkal mi a célja.

A beavatkozások módjában, eszközeiben és céljaiban nem kevés szerepet kapnak az önkormányzatok, s a nem önkormányzati szervezetek, intézmények.

Mindezt az ember társadalmi meghatározottságából és az emberi szükségletből érdemes levezetni. Mert vegyünk egy konkrét helyzetet!

Egy bonyolult családi struktúrával – több család és generáció együtt lakik – rendelkező roma család egyik családrészában komoly probléma fogalmazódik meg a fiatal anyával szemben (a lány 16 éves, nincs még meg a nyolc elemije, de hetente bejárósként próbálja befejezni az általános iskolát).

Azt mondogatják az iskolában a tanárok – akik a településen laknak –, hogy a lány elhanyagolja a gyermekét, csak a szórakozás a mindene. Este sokáig diszkózik, másnap sokáig alszik. A néhány hónapos kicsit ilyenkor a nagyszülők, a testvérek látják el. A szülőknek nem tetszik az anya életmódja, és ezt gyakran szóvá is teszik a családban. Erről hír jár a kisvárosban is.

A kisgyermek egyébként jól fejlett, egészséges kisbaba, ezt a védőnő is állítja. A gyermekjóléti szolgálat családgondozója a védőnő és két tanár kérésre (akik beszélgettek a lánnyal) tesz három látogatást a családnál és próbál informálódni, tájékozódni.

Felgyorsítja az eseményeket, amikor a fiatal anya elköltözést kezd emlegetni a családjában. A fiatalok a gyerekekkel együtt az apa családjához költöznének át, új lakhelyük tíz kilométerre van, a szomszéd faluban, egy családi házban. A családgondozó ezt a helyzetet veszélyesnek értékeli, s a gyermek családon kívüli elhelyezését fontolgatja.

Mit tehet, mit kell itt tennie a szociális munkásnak? Ki itt a kliens? S kit vagy kiket érint a beavatkozás? Mi a beavatkozás alapja, célja és tárgya, módja?

Nézzük meg ehhez az egyes embert, s a körülötte lévő szociális környezetet!

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

A szociális munka önmeghatározása szerint az emberi szükségletek kielégítéséhez nélkülözhetetlen feltételek megteremtésében segít azoknak az embereknek, akik erre a fennálló körülmények között önmaguk erejéből nem képesek. Segít abban, hogy az erőtlenek jövedelemhez, lakhatáshoz, táplálékhoz, használati tárgyakhoz, értelmes és hasznos tevékenységhez, gondoskodáshoz, működőképes emberi kapcsolatokhoz, fejlődéshez és jogokhoz jussanak.

A szociális munkások és a szociális munkát végzők számára a feladataik teljesítéséhez szükséges forrásokat, a források elosztásának elveit, módját, mértékét és intézményrendszerét az aktuális szociálpolitika határozza meg. Jogi szabályozás révén ad felhatalmazást, megbízást a szociális munkásoknak segítő tevékenységeikhez.

A szociális munkások szerepe a kliensek életében az, hogy átmenetileg vagy tartósan fennálló szociális problémáikban lehetőleg olyan segítséget adjanak, amely lehetővé teszi számukra, hogy úgy élhessenek, mint mások. Azt is mondhatjuk, hogy a szociális munkások szerepe a kliensek társadalmi integrációjában van.

A hathatós integráció érdekében a szociális munkások igyekeznek kiegyenlíteni kliensek hátrányait, védelmezni az önmaguk védelmére képteleneket, motiválni a reményvesztetteket, kiábrándultakat és problémáikban érintetteket a szükséges változtatásokra, közvetíteni a kliensek és környezetük közötti kapcsolatban. Töreksenek a szociálpolitikát úgy befolyásolni, hogy az a lehető legoptimálisabban szolgálja a kliensek érdekeit. Munkájuk hatékonysága érdekében javítják saját szolgáltatásaikat és fejlesztik önmagukat.

A szociális munkások nem minden problémával küzdő embernek, vagy embercsoportnak segítenek. Klienseik azok, akik felkeresik őket segítségért, vagy azok, akiket a társadalom (önmaga védelme érdekében) arra kötelez, hogy igénybe vegyék a szociális munkások szolgáltatásait.

Az emberiség történelme során többféle gazdasági, politikai és kulturális formációt fejlesztett és próbált ki. Ezekről mindig azt remélte, jobb életet biztosít majd az embereknek. A szociális munkások tudják, hogy nincs ideálisan jó társadalom és ideálisan jó ember. Adott társadalom és adott időben élő emberek vannak, és minden időben voltak, vannak és lesznek emberek, akik nem tudnak lépést tartani a változásokkal. A szociális munkások hivatása az, hogy a lemaradók, a botladozók hátrányait és szenvedéseit csökkentsék.

Amikor szociális munkáról, illetve szociális munkásokról beszélünk, ezt tágabban értjük; azokat a segítő szakembereket értjük ez alatt, akik a konkrét segítői munkát végzik.

Feladat

A feladatot párban oldják meg; válasszon magának tanulótársat, s vele együttműködve oldja meg a feladatot! (Mindketten azonos feladatot oldjanak meg, de mindketten a saját füzetükben dolgozzanak!)

Nézzon utána, s írja le, hogy milyen szakmákat értünk segítő szakmák alatt! Kik azok a segítő szakemberek, akik a konkrét segítői munkát végzik?

<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

AZ EMBERI SZÜKSÉGLETEK RENDSZERE

1. A társadalmi meghatározottság és a szükséglet

A társadalmi élet az emberekkel szemben támaszt követelményeket.

Az emberek személyes tulajdonságaival szemben a társadalmi élet által támasztott egyik fő követelmény, hogy az emberek megfelelő, illetve a gyakorlati cselekvés számára elégséges ismeretekkel rendelkezzenek társadalmi környezetükről.

A másik fő követelmény, hogy az emberek rendelkezzenek azokkal a személyes képességekkel, amelyek az adott társadalmi intézmények által meghatározottan társadalmi képességekként funkcionálhatnak.

A harmadik fő követelmény a társadalmi irányultság, amely motivációs alapját képezi az előbb említett személyes tulajdonságok kialakulásának.

2. A szükségletek rendszere

Az emberek cselekvéseink alapvető indítékai azok a késztetések, amelyeket valamely szükséglet hoz létre. A késztetéseket, amelyek a szükségletet csillapító viselkedésre irányulnak, a motiváció. Erősebb késztetés nagyobb cselekvési készséggel párosul.

Formailag ez a rendszer így áll össze: szükségletek, késztetések a szükségletek kielégítésére, motivált magatartás.

A motiváció fogalmát kétféleképpen is használjuk:

- egyrészt a belső késztetések megszervezését nevezzük motivációnak (ez a pszichológiai eredetű fogalom),
- másrészt az ösztönzés szinonimájaként használjuk; azt vezetői magatartást jelöli, amelyben a vezető beosztottjait a szervezeti célok elérésére készíteti (ez a vezetéselméleti fogalom).

A motívumok komplex rendszert alkotva befolyásolják az emberi viselkedést, különféle cselekvésekre készítetnek. Közvetlenül nem figyelhetők meg, csak a viselkedésen keresztül. Az egyes motívumok különböző erősségűek és dinamikusan változnak.

Cselekedeteink mozgatórugói alapvetően a szükségletek.

A szükséglet az emberi élet anyagi és kulturális feltételeinek biztosításhoz szükséges **hiányérzet**. Ezek az igények létünk fenntartásának alapelemeitől kezdve egészen a különleges szolgáltatásokig sok formában jelentkeznek. Ez a hiányérzet a társadalom fejlődésének alapja, mozgatója; a hiányérzet annál fejlettebb, minél fejlettebb a társadalom. A szükségletek az emberiség fejlődésével folyamatosan változtak. Más, s lényegesen egyszerűbb igényei voltak az ősembernek, mint a mai kor emberének. A szükséglet szinte végtelen. Kielégítése, kielégülése után, idő elteltével újraképződik.

Az ember szükséglet szubjektív, dinamikusan változó természetű. Nemtől, kortól, földrajzi helyzettől, a technika és a társadalom fejlettségétől, valamint egyéni és társadalmi beidegződésektől függ és differenciálódik. E tényezők változása visszahat a szükségletekre, azok rangsorára, rangsorolására, majd kielégítésüket követően újra meg újra jelentkeznek. A szükségletek kielégítésének vágya a fejlődés egyik fontos motorja.

A szükségletek csoportba sorolhatók.

Fontosság szerint a szükségletek elsőrendű, másodrendű és harmadrendű szükségletek.

Kiváltó ok szerint megkülönböztetünk egyéni és közösségi szükségleteket.

Megjelenési forma szerint a szükségletek lehetnek anyagi és szellemi szükségletet.

Felhasználásuk szerint a szükségletek lehetnek termelési és fogyasztási szükségletek.

Kielégíthetőségük szerint a szükségletek lehetnek teljes, effektív és latens szükségletek.

A szükségletek csoportjainak értelmezése szerint

1. A fontosság szerinti szükségletek sorában:

Az elsőrendű szükségletek közé a létfenntartáshoz elengedhetetlen igények tartoznak (élelmiszer, ruházat, lakás). Ezeket minden más igény előtt igyekszik az ember kielégíteni.

A másodrendű szükségletekhez azok az igények tartoznak, amelyek kielégítésével nem emberi létünket tartjuk fenn, de az életszínvonalat növeljük velük (pl. mobiltelefon, számítógép, utazás, autó).

A harmadrendű szükségletek a luxusjellegű igények kielégítését célozzák meg. Ezeket nem mindenki érheti el. (pl. drága élvezeti cikkek, ékszerek, műtárgyak).

A gazdasági és társadalmi fejlődéssel a szükségletek fontosságának határai változnak. Megfigyelhető, hogy az alapvető és a magasabb rendű szükségletek között nincs állandó és merev határ. A korábban harmad vagy másodrendű szükségletek elsőrendűvé válnak és újabb, más jellegűek jelentkeznek. Az is megfigyelhető, hogy a különböző társadalmi, gazdasági fejlettség fokain levő országokban eltérőek az alapvető és a magasabb rendű szükségletek. Ezenkívül az egyes embereknek a társadalomban elfoglalt helye, a jövedelmi viszonyok, a fogyasztási szokások, a földrajzi helyzet és az éghajlati viszonyok is befolyásolják ezt a változást.

2. A kiváltó ok szerinti szükségletek sorában:

Az egyéni szükségletek közé az egyén létfenntartásához szükséges igények tartoznak (pl. táplálkozás, öltözködés, egészségügyi eszközök).

A közösségi szükségletek a környezettel, a kialakult lokális szokásokkal kapcsolatosak. Nagy részük a társadalom, a lokális közösség fenntartásával kapcsolatosak (pl. közbiztonság, infrastruktúra, közegészségügy, közösségi oktatás iránti igények).

3. A megjelenési forma szerinti szükségletek sorában:

Az anyagi szükségletek (pl. étel, ital, lakás) meghatározóak az ember életére. De nem kevésbé fontosak **a szellemi jellegű szükségletek** (pl. kulturális, szórakozási igények) sem.

4. A felhasználásuk szerinti szükségletek sorában:

A termelési szükségletek termelési eszközöket kívánnak meg; a szükséglet kielégítéséhez megfelelő mennyiségű és minőségű anyagokra, gépekre van szükség.

A fogyasztási szükségletek a fogyasztási cikkekre irányulnak (pl. élelmiszer, ruházat, iparcikkek). A fogyasztási szükségletek kielégítésének mindig a termelési szükségletek kielégítése a fedezet; a termelés növelése a fogyasztási szükségletek megjelenésének és kielégítésének alapja.

5. A kielégíthetőség szerinti szükségletek sorában:

Teljes szükséglet egy meghatározott időpontban jelentkező és kielégítésre váró igények összessége. Ez mindig több, mint amit a termelés adott színvonala mellett ki lehet elégíteni.

Effektív szükséglet azt az áru és szolgáltatásmennyiséget jelenti, amely iránti igény a mindenkorai lehetőségek mellett kielégíthető.

Latens szükségletnek a teljes és az effektív szükséglet közötti különbséget nevezzük. Ezek a szükségletek már megjelennek, de valamilyen okból (ez rendszerint a gazdaság fejletlensége) nem lehet kielégíteni.

Feladat

A feladatot párban oldják meg; válasszon magának tanulótársat, s vele együttműködve oldja meg a feladatot! (Mindketten azonos feladatot oldjanak meg, de mindketten a saját füzetükben dolgozzanak!)

Az előzőekben azt láttuk, hogy a szükségletek csoportjaiban vannak összefüggések. Tárja fel ezeket az összefüggéseket, s írja le az összefüggés elemeit! Tehát hozzon létre egy új, az összefüggéseket bemutató csoportosítást!

MUNKAANYAG

A szükségletek tehát rendszert alkotnak. E rendszer a szükségletek csoportosítása mellett megközelíthető a szükségletek fontossága felől olyan struktúrában is, mely a szükségleteket egymáshoz viszonyítva, hierarchiába rendezve mutatja be.

A szükségletek egymásra épülnek; egyik szint kielégítése a következő szint motivátorként való fellépését jelenti. A valóságban ez 100 %-os kielégítettséget sosem jelent. Minden emberben él a tudás és megértés iránti vágy, annak ellenére, hogy például a szeretet iránti igénye nincs maradéktalanul kielégítve. Azt mutatják az erre vonatkozó kutatások, hogy az ember fiziológiai szükségletei 85%-ban, biztonságigénye 70%-ban, szeretetigénye 50%-ban, önérzetigénye 40%-ban, és az önmegvalósítással kapcsolatos igénye 10%-ban van kielégítve.

Abraham Maslow-t a 20. században, az 1930-as évekig a behaviorizmus (viselkedéslélektan) vonzotta. Ez az a pszichológiai irányzat, amely az embert viselkedésének, nem pedig belső működéseinek figyelemmel kísérésével tanulmányozza. Amikor Maslow eltávolodott a behaviorizmustól, már első gyermeke megszületett; ezt követően jegyezte meg, hogy aki már figyelt meg csecsemőt közelről, az nem lehet többé behaviorista. Hatott rá a pszichoanalízis is (Freud, Jung, Adler), ám elégedetlen volt annak a motivációról szóló elméletével, ezért kidolgozta sajátját (1943–45).

Maslow elmélete szerint a szükségleteknek létezik egy hierarchiája (a szükséglethierarchia), mely az alapvető biológiai szükségletektől a komplexebb pszichológiai motivációkig terjed; ezek csak akkor válnak fontossá, ha az alapvető szükségletek már kielégülést nyertek. Az egyik szinten lévő szükségleteket legalább részben ki kell elégíteni, mielőtt a felette lévő szint szükségletei a cselekvés jelentős meghatározóivá válnak. Az emberi szükségletek öt, hierarchikusan egymásra épülő kategóriába csoportosította.

5. A piramis csúcsán az önmegvalósítás szüksége áll. Az emberek egy része erős késztetést érez arra, hogy képességét, tehetségét maximálisan kihasználja.
4. Az ember igyekszik megtalálni helyét a többiek, a társai között, ebből fakad az elismerés iránti szüksége: igyekszik elfogadtatni magát, elismertetni egyéniségét, képességét, rátermettségét.
3. A szociális szükségletek az ember társas lény mivoltából fakadnak. A szociális szükséglet kapcsolatteremtési, összetartozási szükséglet. Ennek kielégítése érdekében törekszik jó családi, érdeklődésének, gondolkodásmódjának megfelelő baráti, munkahelyi kapcsolatokra.
2. A létfenntartás megteremtése magával hozza a biztonsági szükségletek kialakulását: ez a megszerzett javak megóvását, védelmét jelenti.
1. A piramis alján az alapszükségletek, a létfenntartáshoz kapcsolódó szükségletek helyezkednek el.

Maslow később már 7 szükségletet határozott meg (1968.), két csoportban:

II. növekedés alapú szükségletek:

7. Önmegvalósítás szükséglete: elérni a bennünk rejlő lehetőségeket
6. Esztétikai szükségletek: szimmetria, rend, szépség
5. Kognitív szükségletek: tudni, érteni, megismerni

I. hiány alapú szükségletek:

4. Elismerés szükséglete: önbecsülés, mások elismerése, hírnév, becsvágy
3. Szeretet, valahová tartozás szükséglete: gyengédség, viszonzott szeretetkapcsolat
2. Biztonsági szükségletek: fizikai védettség, kiszámíthatóság
1. Fiziológiai szükségletek: éhség, szomjúság, szexualitás

Feladat

A feladatot párban oldják meg; válasszon magának tanulótársat, s vele együttműködve oldja meg a feladatot! (Mindketten azonos feladatot oldjanak meg, de mindketten a saját füzetükben dolgozzanak!)

Az előző feladatot kapcsolja össze a mostanival! Az előző feladatban összeállított összefüggéseit ültesse rá a Maslow-i hierarchiára!

A large rectangular area with a yellow border, containing horizontal lines for writing. A large, semi-transparent watermark reading 'MUNKANYAG' is overlaid diagonally across the page.

MUNKAANYAG

A SZOCIÁLPOLITIKA INTÉZMÉNYEI ÉS ESZKÖZEI

1. A struktúra

A szociálpolitika a társadalmi folyamatokba történő beavatkozás elmélete és gyakorlata. A beavatkozás eszközei a politikai rendszer, a jogalkotás, a kommunikáció és a jövedelemelosztás.

A szociálpolitika Intézményessége a társadalomban szokásossá vált, szervezeti formákat is öltött tevékenység; az állam és az állampolgárok közötti viszony egyik intézményesülése, mely szerint egyik szereplője mindig az állam. A szociálpolitika egy történelmileg kialakult intézményrendszer, amely kielégít bizonyos szükségleteket. Túlnyomórészt állami elosztás és újraelosztás eszközeivel működik, relatíve önálló, elkülönült rendszer, illetve intézményrendszerek együttese.

A magyar szociális rendszerben az ellátásokat három fő szereplő biztosítja: az állam, az önkormányzatok és a civil vagy más néven nonprofit szektor. Az egyes szereplők működési lehetőségeit törvények és hozzájuk kapcsolódó rendeletek határozzák meg. A jogi szabályozás alkotmányi felhatalmazáson alapul (1949. évi XX. törvény), amely szerint a Magyar Köztársaság a rászorulókról kiterjedt szociális intézkedésekkel gondoskodik, állampolgárainak joguk van a szociális biztonsághoz, amely jogot részben a társadalombiztosítás útján, részben pedig szociális intézmények rendszerével valósítja meg.

A szociális rendszer kereteit és struktúráját meghatározó fontosabb törvények (ezek mindegyikét már többször módosították):

- a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991-es,
- a szociális igazgatásról és ellátásokról szóló 1993-as,
- a gyermekek védelméről szóló 1997-es,
- a társadalombiztosítási ellátásokról és nyugellátásról szóló, valamint a magánnyugdíjjal és pénztárakkal kapcsolatos 1997-es,
- az esélyegyenlőségről szóló 1998-as,
- a családok támogatásáról szóló 1998-as törvények.

A szociálpolitika intézményeinek feladatait, eszközeit és hatásköreit törvények szabályozzák. A törvényekben, s a hozzájuk kapcsolódó rendeletekben meghatározottak szerint egyes intézmények, szervezetek koordináló és ellenőrző feladatot végeznek, míg a munka oroszlánrésze az önkormányzatok feladata. Ezek a feladatok a beavatkozást, a megelőzést, vagy a korrigálást segítik.

2. Az elosztási rendszer

A nemzeti jövedelem egy adott időszak (általában egy év) alatt az anyagi termelés különböző ágaiban (az iparban, az építőiparban, a kereskedelemben stb.) létrehozott új érték. A nemzeti jövedelem tehát terméktömeg (fogyasztási cikkek és termelési eszközök), amelyet pénzben fejezünk ki. A nemzeti jövedelem elosztása két lépcsőben valósul meg:

Az elsődleges elosztás során azok részesednek a nemzeti jövedelemből, akik közvetlen kapcsolatban vannak a termeléssel, tehát a dolgozók, akik megtermelték (munkabér formában kapják) és az állam mint a termelési eszközök tulajdonosa (adóbefizetesként). Az így keletkezett jövedelmeket eredeti jövedelemnek nevezzük.

Az elsődleges elosztást követi a nemzeti jövedelem egy részének újrafelosztása. Ennek során jutnak jövedelemhez azok, akik nem vesznek részt közvetlenül az anyagi termelésben (pl. a pedagógusok, az orvosok, az államapparátus tagjai, művészek). Ezek az állami költségvetésből az ún. másodlagos elosztás során részesednek a nemzeti jövedelemből. Az így keletkezett jövedelmet származékos jövedelemnek nevezzük.

A másodlagos elosztás színtere a parlament, résztvevői a parlamenti pártok; az eredeti jövedelemtulajdonosok jövedelmét megadóztatják, ebből származik az államháztartás, illetve az önkormányzatok bevételeinek nagy része. A másodlagos elosztás társadalmi ártértek, az elsődleges piaci elosztás korrekciója, s szükségletek egy részének kielégítése. Az újraelosztás során szerzett jövedelmek a transzferjövedelmek.

Mindent az adózás és a szociálpolitika viszonyában vizsgálva, azt mondhatjuk, hogy az adók alkotják a költségvetés és az államháztartás fő bevételi forrását. Az adóbevételek nagysága az, amely meghatározza a szociálpolitika révén megvalósítható jövedelem újraelosztás nagyságát. Azon érdemes lehet elgondolkodni, hogy mennyiben összeegyeztethetők az újraelosztásban a méltányossági szempontok és a gazdasági hatékonyság. Ugyanis az újraelosztás feltételezi egy elosztási központ jelenlétét. Ez a központ az elosztást a szokásjog, a törvények, vagy ad hoc (például politikai akarat) központi döntések erejével szabályozza. A szabályozás nem követi a gazdaságosságot, a nyereség logikáját. Mert nem csupán feltételezi a társadalmi egyenlőtlenségek jelenlétét a társadalomban, de általában még fel is erősíti az egyenlőtlenséget, hiszen folyton megerősíti az adó – mindkét értelemben fölényt és a rászoruló alárendeltségét.

3. A szociális ellátások és szolgáltatások rendszere

A szociális ellátások a támogatások gyakorisága szerint lehetnek rendszerese vagy átmenetiek. Az ellátások módja szerint van természetbeni vagy pénzügyi ellátás, szolgáltatás.

A szociális szolgáltatások rendszerében az ellátás típusa szerint van alapellátás, nappali és bentlakásos ellátás, szolgáltatás. A bentlakásos ellátás lehet átmeneti vagy tartós. Az ellátás formája lehet önálló vagy komplex. Ez utóbbi azt jelenti, hogy az ellátás típusa törvényben nevesített szervezettípusban (pl. gondozási központban, szociális szolgáltató központban) valósul meg, vagy szervezési, intézményi megoldást kínál, tesz lehetővé (pl. az alapellátásban falugondnoki vagy tanyagondnoki szolgálat útján, a bentlakásos ellátás esetén meghatározott részlegek kialakítása, integrált intézmény alapítása, működtetése).

Nézzünk meg két ellátási területet, melyek önmagukban is átfogóak, komplexek. E két ellátási terület vizsgálata arra is választ ad számunkra, hogy az állam a beavatkozási rendszerében mit tekint problémának, s az adott problémát milyen eszközzel kívánja megoldani.

3.1 A családok támogatásának rendszere

A családok támogatása több pilléren álló rendszer. Elemeit az alkotmány szellemének megfelelő jogszabályok alkotják. E jogszabályok tartalma nem szűkíthető le a kifejezetten családtámogatási ellátásokra. A családok támogatásának

- egyik pillérét az 1998-as, kimondottan a családtámogatásokról rendelkező törvény alapján alanyi jogon folyósított ellátások jelentik, amelyek közé a családi pótlék, a gyermekgondozási- és az anyasági támogatások tartoznak,
- másik pillére ehhez kapcsolódva az egészségbiztosításról szóló törvényben meghatározott biztosítási elvű ellátások, mint a terhességi-gyermekágyi segély és a gyermekgondozási díj,
- harmadik pillére szerint több jogszabály alapján is járhat többnyire segély jellegű támogatás, mint pl. a rendszeres gyermekvédelmi támogatás, a gyermekvédelmi törvény alapján,
- negyedik fontos támogatási formája az adóteher enyhítésén keresztül valósul meg. Ez a gyerekek után járó adókedvezmény.

A családtámogatási rendszer mindegyik területének valamennyi ellátása kimondottan pénzbeli támogatás, kivéve az ingyenes étkeztetés vagy tankönyv biztosítását, és meghatározott idő vagy feltétel bekövetkezéséig rendszeresen jár, kivéve az anyasági támogatást, amely csak egyszeri alkalommal fizethető.

3.2 A gyermekvédelmi rendszer

A gyermekek védelmét pénzbeli, természetbeni és személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások, illetve gyermekvédelmi szakellátások, valamint gyermekvédelmi törvényben (1997. évi 31. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról) meghatározott hatósági intézkedések biztosítják. A gyermekvédelmi rendszer működtetése állami és önkormányzati feladat.

Pénzbeli ellátások: a rendszeres gyermekvédelmi támogatás, a rendkívüli gyermekvédelmi támogatás, a gyermektartásdíj megelőlegezése, az otthonteremtési támogatás.

A személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekjóléti alapellátások: a gyermekjóléti szolgáltatás, a gyermekek napközbeni ellátása, a gyermekek átmeneti gondozása.

A személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekvédelmi szakellátások: az otthon nyújtó ellátás, az utógondozói ellátás, a területi gyermekvédelmi szakszolgáltatás.

A gyermekvédelmi gondoskodás keretébe tartozó hatósági intézkedések: a védelembe vétel, a családba fogadás, az ideiglenes hatályú elhelyezés, az átmeneti nevelésbe vétel, a tartós nevelésbe vétel, a nevelési felügyelet elrendelése, az utógondozás elrendelése, az utógondozói ellátás elrendelése.

A szociálpolitika irányelvei szerint a pénzbeli ellátások különböző módon járulnak hozzá a politikai és a társadalmi célok eléréséhez:

- A munkanélküli ellátások és a betegellátások a nagyarányú, tartósnak ígérkező vagy átmeneti, de mindenképpen váratlan jövedelemcsökkenés tompításával a biztosítási célhoz járulnak hozzá. Az ellátások szabályai az alacsony jövedelműeket részesítik előnyben; az ellátások segítik a szegénység, az ideiglenes szegénység enyhítését, és a jövedelmeket a gazdagoktól a szegényekhez csoportosítják át.
- A társadalombiztosítási járulék célja, hogy jogosultságot adjon a biztosítottnak az ellátásokhoz, s így erősítse a szociális integrációt.
- A megfelelően felépített ellátások minimálisra csökkentik a munkateljesítmény ellenőztőnzőit.
- A családi pótlék fő célja a jövedelemkiegyenlítés, és a szegénység enyhítése. Az univerzális az ellátás, támogatja a szociális integrációt.
- A szociális segély elsődleges célja a szegénység enyhítés, és hozzájárul a vertikális redistribúcióhoz is.

Összefoglalás

Az emberek cselekvéseink alapvető indítékai azok a késztetések, amelyeket valamely szükséglet hoz létre. A késztetéseket, amelyek a szükségletet csillapító viselkedésre irányulnak, a motiváció. Erősebb késztetés nagyobb cselekvési készséggel párosul.

Cselekedeteink mozgatórugói alapvetően a szükségletek. A szükséglet hiányérzet.

A szükségletek csoportokba sorolhatók. Fontosság szerint, kiváltó ok szerint, megjelenési formája szerint, felhasználása szerint és kielégíthetősége szerint csoportosíthatók a szükségletek.

Abraham Maslow a szükségletek hierarchiáját dolgozta ki, előbb öt, majd hét szükségletet állított rendszerbe.

A magyar szociális rendszerben az ellátások három fő szereplője az állam, az önkormányzatok és a civil szervezetek.

A szociális rendszer kereteit és struktúráját törvények határozzák meg.

A nemzeti jövedelmet két elosztási mód tartja keretben.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

A szociálpolitika és a szociális munka egymással összefüggő társadalomtudomány. Az összefüggéseket és az összefüggéseket értelmező jelenségeket vizsgálja és mutatja be ez a tananyag. A tananyag középpontjában két tématerület áll: egyrészt az emberi szükségletek, másrészt a szociálpolitika érvényesítésének eszközrendszere és intézményi struktúrája.

E tananyag elsajátításához aktivitás szükséges Öntől, ez az aktivitás a következő tevékenységekben jelentkezik:

- olvasott szakmai szöveget kell megértenie,
- olvasott szöveg feladattal vezetett feldolgozása;
- az olvasott szakmai szöveget a benne lévő feladatokhoz vezető útként értelmezve, problémaelemzésre, és problémafeltárássra van szükség,
- rendszerben kell gondolkodnia.

Önállóan is kell információt gyűjtenie, értelmeznie; az önállóság persze relatív, mert a feladatok többségét tanuló társaként választott párban oldja majd meg.

Akkor tud eredményesen tanulni, ha sorban halad a tananyagban, s a tananyag szerves részének tekinti a feladatokat. Tehát úgy tanulja e tananyagot, hogy sorban halad; a szükséges feladatokat megoldja, majd levonja a tananyaghoz tartozó következtetéseket! Ezt követően olvassa el többször az elméleti részét a tananyagnak!

A tanulás középpontjában a tananyag értő olvasása és a tananyagban szereplő feladatok megoldása szerepel. A tananyag értő olvasásakor mind a köznapi, mind a szaknyelvi szövegrészek alapos megértésére kell törekedni; úgy kell az olvasott szöveget értelmeznie a tanulónak, hogy a tartalmát mind a köznapi, mind a szakmai környezetben, szakmai beszélgetés keretében ne csupán reprodukálni tudja.

A tananyag tanulásának szerves része a tananyagba illesztett feladatok megoldása, a feladatok mind párban végzett szakmai megbeszéléseket és a megbeszélésekre támaszkodva a tanuló saját értelmezését, értékelését kívánják meg. Ezzel egyik oldalról fejlődik a tanuló olvasott szakmai szövegek beszélgetésbe való áttételének készsége, másik oldalról elérhető, hogy a valós élethelyzet modellezésével, a szakmai megbeszéléssel gyakorolja a tanuló a segítő helyzetek, illetve a szakmai partnerek páros interakcióinak lehetőségeit.

Az önellenőrző feladatok megoldása lehetőséget biztosít a tanulónak arra, hogy a tananyag tartalmát aktív módon átgondolja, a segítői munka folyamatait rendszerben lássa és láttassa.

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

A feladatot párban oldják meg; válasszon magának tanulótársat, s vele együttműködve oldja meg a feladatot! (Mindketten azonos feladatot oldjanak meg, de mindketten a saját füzetükben dolgozzanak!)

A tananyagban felsorolásszerűen bemutattuk a szociális ellátások rendszerét. A leírást foglalja táblázatba, hogy szemléletes legyen! Segítségül hívja a szociális törvényt!

MUNKAANYAG

2. feladat

A feladatot párban oldják meg; válasszon magának tanulótársat, s vele együttműködve oldja meg a feladatot! (Mindketten azonos feladatot oldjanak meg, de mindketten a saját füzetükben dolgozzanak!)

A tananyagban felsorolásszerűen bemutattuk a szociális szolgáltatások rendszerét. A leírást foglalja táblázatba, hogy szemléletes legyen! Segítségül hívja a szociális törvényt!

MEGOLDÁSOK

1. feladat

A feladatmegoldás lehetséges tartalma:

Segélyfajták a támogatás gyakorisága szerint	Segélyfajták a juttatás módja szerint	
	pénzbeli	természetbeni
rendszeres	időskorúak járadéka rendszeres szociális segély ápolási díj	–
átmeneti	lakásfenntartási támogatás átmeneti segély temetési segély	köztemetés közgyógyellátás egészségügyi szolgáltatásra való jogosultság adósságkezelési szolgáltatás

2. feladat

A feladatmegoldás lehetséges tartalma:

Az ellátás típusa	Az ellátás intézményi formája		
	önálló	komplex	
		törvényben nevesített szervezet-típus	szervezési, intézményi megoldás
Alap	étkeztetés házi segítségnyújtás családsegítés speciális alapellátási feladatok	gondozási központ, szociális szolgáltató központ	falu- és tanyagondnoki szolgálat
Nappali	idősek klubja fogyatékosok, pszichiátriai- és szenvedélybetegek nappali intézménye hajléktalanok nappali melege-dője		-
Bentlakásos	átmeneti		idősek és fogyatékosok gondozóháza pszichiátriai- és szenvedélybetegek átmeneti otthona hajléktalanok átmeneti szállása és éjjeli menedékhelye
	tartós	ápolást, gondozást nyújtó otthonok rehabilitációs intézmények lakóotthonok	integrált intézmény

IRODALOMJEGYZÉK

AJÁNLOTT IRODALOM

Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába, Osiris Kiadó, Budapest, 1997.

Ferge Zsuzsa: Szociálpolitika és társadalom. A szociális szakképzés könyvtára. T-TWINS Kiadói és Topográfiai Kft., Budapest, 1991.

Weber, M.: Gazdaság és társadalom. A megértő szociológia alapvonalai. KJK. Budapest, 1987.

Zombori György: A szociálpolitika alapfogalmai. T-TWINS Kiadói és Topográfiai Kft., Budapest, 1994.

MUNKANYAG

A(z) 1356–06 modul 010–es szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
55 762 01 0000 00 00	Ifjúságsegítő
54 762 01 0010 54 01	Rehabilitációs nevelő, segítő
54 762 01 0010 54 02	Szociális asszisztens
54 762 01 0010 54 03	Szociális, gyermek- és ifjúságvédelmi ügyintéző

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:
25 óra

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1–2008–0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.
A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.
Telefon: (1) 210–1065, Fax: (1) 210–1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató